

REGULÁCIA EMÓCIÍ U DETÍ S ADHD

Jaroslav Lukáč, Marta Popelková

Katedra psychologických vied, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
jaroslav.lukac@ukf.sk, mpopelkova@ukf.sk

Abstrakt: Ťažkosti s reguláciou emócií sa v súčasnosti dostávajú do pozornosti odbornej verejnosti v súvislosti s problémami detí, ktorým bol diagnostikovaný syndróm hyperaktivity s poruchou pozornosti. Táto prehľadová štúdia mala za cieľ zmapovať do akej miery sa u detí s ADHD vyskytujú ťažkosti s reguláciou emócií a aké oblasti regulácie emócií môžu byť pri ADHD najviac ovplyvnené. Pre tento účel sme vo viacerých databázach vyhľadávali relevantné výskumy. Osem štúdií spĺňalo kritéria pre zaradenie do prehľadu. Z ich zistení vyplýva, že deti s ADHD majú častejšie problémy s reguláciou emócií. V záverečnej časti ponúkame odporúčania pre ďalšie výskumy.

Kľúčové slová: ADHD; regulácia emócií; dysregulácia emócií

1 ÚVOD

Syndróm hyperaktivity s poruchou pozornosti (ADHD-Attention-deficit/hyperactivity disorder) je vývinovou poruchou, pre ktorú sú charakteristické trvalé a vekovo neprimerané symptómy nepozornosti, hyperaktivity, alebo impulzivity, alebo ich kombinácia. Pre deti s ADHD je typické, že majú veľké problémy so sústredením, sú neustále v pohybe, konajú neuvážene. Diagnóza ADHD je najčastejšie diagnostikovanou detskou neurovývinovou poruchou (Danielson et al., 2018; Nair et al. 2006). ADHD má výrazný vplyv na vývin osobnosti, rodinné vzťahy, rovesnícke vzťahy a akademické predpoklady detí s touto poruchou. V poslednej dobe pribúdajú dôkazy o tom, že deti s ADHD majú problémy aj v oblasti regulácie emócií (Barkley, 2015; Faraone, et al., 2019, Shaw et al., 2014).

Reguláciu emócií (ER) možno chápať ako schopnosť jedinca modulovať:

- (1) rýchlость a rozsah toho, ako emócia eskaluje na fyziologickej, zážitkovej a behaviorálnej úrovni
- (2) intenzitu fyziologického, zážitkového a behaviorálneho vyjadrenia emócie
- (3) rýchlость a rozsah toho, ako vyjadrenie emócie deescaluje na fyziologickej, zážitkovej a behaviorálnej úrovni spôsobom, ktorý je kongruentný s optimálnou úrovňou fungovania jedinca (Bunford, Evans, Wymbs, 2015). Podľa Thompsona (1994) pozostáva regulácia emócií z procesov zodpovedných za monitorovanie, vyhodnocovanie a modifikáciu emočných reakcií, najmä z pohľadu ich intenzity a premenlivosti v čase. Tieto jednotlivé aspekty potláčajú (alebo posilňujú) intenzitu prežíanej emócie, spomaľujú (alebo urýchľujú) jej nástup alebo odoznievanie, skracujú (alebo predlžujú) jej trvanie v čase, redukujú (alebo zvyšujú) jej rozsah alebo labilitu a ovplyvňujú ďalšie kvalitatívne vlastnosti emočnej odpovede (Thompson, 1994).

Reguláciu emócií možno hodnotiť tiež s ohľadom na to, či prispieva alebo škodí adaptácii jedinca na jeho okolie (Cicchetti et al., 1991; Halligan et al., 2013). Prikláňame sa k definícii regulácie emócií podľa Coleovej, Michelovej a Tetiovej (1994), ktoré ju chápajú ako schopnosť odpovedať na pretrvávajúce nároky životných zážitkov pomocou rôznorodej škály emócií takým spôsobom, ktorý je spoločensky tolerovateľný a dostatočne flexibilný, aby umožnil prežívať spontánne reakcie a tiež schopnosť oddialiť spontánne reakcie, ak je to potrebné.

V zahraničnej literatúre sa okrem konceptu regulácie emócií často vyskytuje aj pojem dysregulácia emócií (ED). Pre deti s ADHD je príznačná emočná impulzivita a ťažkosti s reguláciou emócií (Faraone et al., 2019; Graziano, Garcia, 2016). Aj z toho dôvodu sa koncept dysregulácie emócií začína čoraz viac spomínať v kontexte problémov, s ktorými sa musia stretávať deti a dospelí s ADHD (Barkley, 2015). Shaw et al. (2014) vo svojej metaanalýze doterajších výskumov uvádzajú prevalenciu dysregulácie emócií u detí a mladistvých s ADHD na úrovni 24% -50% klinickej populácie, a až 34% -70% u dospeljej klinickej populácie. Viacerí autori preto navrhujú zaradiť emočnú impulzivitu a dysreguláciu emócií medzi diagnostické kritériá ADHD (Barkley, 2015; Faraone et al., 2019; Shaw et al. 2014). Prejavy dysregulácie emócií v období detstva sú považované za diagnostické kritérium ADHD v dospelosti napríklad prostredníctvom škály WURS.

Dysreguláciu emócií definuje Dodge (1991) ako narušenie schopnosti spracovávať informácie a udalosti. Van Stralen (2016) definuje dysreguláciu emócií ako neschopnosť modulovať emočné odozvy. Podľa Bunfordovej et al. (2015) možno dysreguláciu emócií chápať ako neschopnosť jednotlivca modulovať rýchlosť a rozsah emočnej eskalácie a deeskalácie, a tiež intenzitu jej prejavov na fyziologickej, zážitkovej a behaviorálnej úrovni. Dysregulácia emócií zahŕňa podľa Shawa et al. (2014) kontextuálne nevhodné emočné prejavy, emočnú labilitu a problémy s cieľavedomým smerovaním pozornosti.

2 METÓDY

Pre potreby prehľadovej štúdie sme uskutočnili vyhľadávanie v databázach PubMed a Google Scholar s využitím fráz „emotion regulation in children with ADHD“ a „emotion dysregulation in children with ADHD“. Z výsledkov sme následne vylúčili štúdie v inom ako anglickom jazyku, metaanalýzy, prehľadové štúdie, komentáre. Štúdie, ktoré sme sa rozhodli spracovať v tejto prehľadovej štúdii, museli spĺňať viaceré kritériá – výskumy publikované v období rokov 2000-2021 v databázach dostupných autorom tohto prehľadu, využitie kvantitatívnych metód spracovania dát, využitie dotazníkových alebo pozorovacích metód zberu údajov, štatistická analýza zameraná na vzťah ADHD a ER/ED. Pre potreby tejto prehľadovej štúdie sme identifikovali osem relevantných štúdií. Tie sme následne analyzovali z hľadiska výskumného cieľa, výskumného dizajnu, výskumných nástrojov a kľúčových zistení.

3 VÝSLEDKY

Prehľad najdôležitejších zistení pochádzajúcich zo štúdií ktoré sme zaradili do tohto prehľadu poskytujeme v Tabuľke 1.

Tabuľka 1 – štúdie zaradené do prehľadu (zoradené vzostupne podľa roku publikovania)

Autori	Krajina	Vzorka	Nástroje	Kľúčové zistenia
Walcott, Landau; 2004	USA	49 chlapcov (26 s ADHD, 23 bez ADHD) vo veku 6-11 rokov	pozorovanie počas riešenia frustračnej úlohy	U chlapcov s ADHD bola pozorovaná vyššia miera emočnej dysregulácie pri riešení hlavolamu
Seymour et al., 2012	USA	69 detí (37 s ADHD, 32 bez ADHD) vo veku 10-14 rokov	hodnotenie rodičom (ERC), sebaopisovacia a škála (DERS)	Silná a štatisticky významná korelácia medzi ADHD a ťažkosťami s emočnou reguláciou

Lugo-Candelas et al., 2017	USA	63 detí (29 s ADHD, 34 bez ADHD) vo veku 4-7 rokov	hodnotenie matkou (ERC)	Vyššia miera negativiry/labily u detí s ADHD v porovnaní s kontrolnou vzorkou Nižšia miera emočnej regulácie u detí s ADHD v porovnaní s kontrolnou skupinou
McQuade, Breaux, 2017	USA	61 detí vo veku 9-13 rokov	hodnotenie rodičom (ERC)	Silná a štatisticky významná korelácia medzi ADHD a mierou negativity/labily dieťaťa Stredne silná a štatisticky významná negatívna korelácia medzi ADHD a mierou emočnej regulácie u dieťaťa
Fogleman et al., 2018	USA	83 detí (45 s ADHD, 38 bez ADHD) vo veku 8-12 rokov	pozorovanie počas frustračnej naratívnej úlohy	Deti s ADHD preukazovali vyššiu mieru problémov s reguláciou negatívnych emócií v porovnaní s kontrolnou skupinou
Rosen et al., 2018	USA	52 detí s ADHD vo veku 9-11 rokov	hodnotenie rodičom (ERC)	Zlepšenie schopnosti regulácie emócií po intervencii
Ozbaran, Kalyoncu, Kose, 2018	Turecko	200 detí (100 s ADHD, 100 bez ADHD) vo veku 11-17 rokov	sebapozudzovací a škála (DERS)	Vyššia miera emočnej dysregulácie u detí s ADHD v porovnaní s kontrolnou skupinou Nižšia miera emočnej jasnosti, využívania efektívnych stratégií emočnej regulácie, kontroly impulzov. Silná a štatisticky významná korelácia medzi závažnosťou symptómov ADHD a celkovým skóre problémov s reguláciou emócií
Fogleman et al., 2019	USA	210 detí (133 s ADHD, 72 bez ADHD) vo veku 7-13 rokov	sebapozudzovací a škála (ERICA) a hodnotenie rodičom (ERC)	Silná a štatisticky významná korelácia medzi ADHD a mierou negativity/labily z pohľadu rodičov Stredne silná a štatisticky významná korelácia medzi ADHD a mierou výskytu dysregulácie

4 DISKUSIA

Cieľom prehľadovej štúdie bolo preskúmanie súčasných poznatkov ohľadne regulácie a dysregulácie emócií u detí s ADHD. Väčšina skúmaných štúdií pochádzala z USA, okrem nich sa nám sme identifikovali iba jednu štúdiu ktorá vyhovovala kritériám pre zaradenie do prehľadu a pochádzala z inej krajiny (Turecko).

Výskumné ciele štúdií zaradených do prehľadu

Cieľom viacerých štúdií zaradených do prehľadu (Fogleman et al., 2018; Lugo-Candelas et al., 2017; Ozbaran, Kalyoncu, Kose, 2018; Walcott, Landau, 2004) bolo porovnať rozdiely v regulácii emócií medzi deťmi s ADHD a deťmi bez ADHD. Fogleman et al. (2019) skúmali, či regulácia emócií u detí s ADHD súvisí s viktimizáciou zo strany rovesníkov. Seymour et al. (2012) sledovali či môže regulácia emócií pôsobiť ako mediátor vo vzťahu medzi ADHD a depresiou. McQuadová a Breauková (2017) skúmali, či deti s výraznejšími symptómami ADHD vykazujú jedinečný vzorec dysregulácie emócií. Rosen et al. (2018) skúmali sa zamerali na sledovanie vplyvu intervencie zameranej na posilnenie schopnosti regulácie emócií u detí s ADHD.

Výskumný dizajn štúdií zaradených do prehľadu

Väčšina zo štúdií zaradených do prehľadu (Fogleman et al., 2018; Fogleman et al., 2019; Lugo-Candelas et al., 2017; McQuade, Breaux, 2017; Ozbaran, Kalyoncu, Kose, 2018; Seymour et al., 2012; Walcott, Landau, 2004) mala komparačný výskumný dizajn. Štúdia autorov Rosen et al. (2018) mala longitudinálny dizajn.

Nástroje použité v štúdiách zaradených do prehľadu

Emotion Regulation Checklist (ERC; Shields, Cicchetti, 1997) je hodnotiaci škála slúžiaca na zmapovanie rodičovského vnímania emocionality a regulácie emócií u dieťaťa. Rodičia pomocou nej hodnotia frekvenciu výskytu určitého správania, ktoré súvisí s emočným nastavením dieťaťa a emočnou reguláciou. ERC tvorí 24 položiek hodnotiacich reakcie detí na emočné zážitky pomocou 4-bodovej Likertovej škály, kde 1 znamená skoro vôbec/nikdy a 4 znamená skoro vždy. ERC je rozdelená na dve subškály – Labilita/negativita a Emočná regulácia, pričom subškála labilita/negativita hodnotí prevažujúce emočné naladenie detí a subškála emočná regulácia hodnotí vhodnosť emočnej odozvy na situácie vyvolávajúce emócie.

Difficulties in Emotion Regulation Scale (DERS; Gratz and Roemer, 2004) je sebaopisná škála určená na mapovanie ťažkostí s emočnou reguláciou u detí a adolescentov. DERS tvorí 36 položiek skúmajúcich šesť oblastí súvisiacich s ťažkosťami s reguláciou emócií. Škála pozostáva zo subškál neakceptovanie negatívnych emócií, ťažkosti s cieľovo-orientovaným správaním v podmienkach stresu, nedostatočné uvedomovanie si emócií, ťažkosti s porozumením vlastným emóciám, obmedzený prístup k efektívnym stratégiám emočnej regulácie, ťažkosti s ovládaním impulzívneho správania v strese. Položky sú skórované od 1-takmer nikdy po 5-takmer vždy. Celková miera ťažkostí s emočnou reguláciou je vyjadrená súčtom dosiahnutých bodov za jednotlivé oblasti.

Emotion Regulation Index for Children and Adolescents (ERICA; MacDermott et al., 2010) je sebaopisná škála určená na mapovanie emočnej regulácie u detí a adolescentov. Škálu ERICA tvorí 16 položiek, ktoré skúmajú mieru emočnej kontroly, emočného sebauvedomovania a situačnej odozvy. Respondenti svoje odpovede uvádzajú na 5-bodovej Likertovej škále, kde 1 znamená „rozhodne nesúhlasím“ a 5 znamená „rozhodne súhlasím“.

Fogleman et al. (2018) pre účely výskumu využili pozorovanie detí počas frustračnej naratívnej úlohy. Deti mali opísať nedávny zážitok, počas ktorého cítili frustráciu. Ich výpovede boli

nahrávané pomocou videokamery a následne kódované. Pri kódovaní sa hodnotitelia zameriavali na mieru prejavovanej frustrácie, intenzitu prejavovanej frustrácie, frekvenciu prejavovanej frustrácie, celkovú frustráciu a koherenciu príbehu. Tieto oblasti boli hodnotené pomocou 5-bodových Likertových škál kde 1 znamenala žiadnu alebo nízku mieru výskytu a 5 znamenala vysokú mieru výskytu daného javu.

Walcottová a Landau (2004) pri skúmaní emočnej regulácie u detí s ADHD využili pozorovanie detí pri riešení frustračnej úlohy (hlavolamu). Priebeh riešenia úlohy a reakcie detí boli nahrávané pomocou videokamery a následne kódované. Hodnotitelia sa pri kódovaní zameriavali na tvárové, behaviorálne a hlasové prejavy emočnej regulácie, ktoré boli zoskupené do dvoch kategórií-emočná reakcia a emočná regulácia. Pri emočnej reakcii mali hodnotitelia možnosť hodnotiť buď neprítomnosť emočnej reakcie (žiadne tvárové, behaviorálne ani hlasové prejavy emócií), mierne prejavy emócií alebo výrazné prejavy emócií (buchnutie po stole, plač). V rámci emočnej regulácie sa hodnotitelia zameriavali na cieľovo-orientovanú reguláciu, negatívnu odozvu (rozhádzanie hlavolamu, negatívne vyjadrenia ohľadne úlohy, pokusy opustiť miestnosť) a zahltenie (dieťa je chvíľkovo imobilizované, odpája sa od úlohy a odmieta pokračovať).

Dôležitou témou pri skúmaní ER u detí je otázka spôsobu získavania relevantných dát. Väčšina štúdií zaradených do tohto prehľadu získavala údaje prostredníctvom hodnotiacich škál od rodičov detí (Fogleman et al., 2019; Lugo-Candelas et al., 2017; McQuade, Breaux, 2017; Rosen et al., 2018; Seymour et al., 2012) prípadne na údaje získané pozorovaním (Fogleman et al., 2018; Walcott, Landau, 2004). Jediný výskum, ktorý získaval údaje prostredníctvom sebaopisovacích škál, realizovali Ozbaran, Kalyoncu a Kose (2018) na vzorke starších detí a adolescentov. Otázku spoľahlivosti takto získaných údajov je možné sledovať napríklad pri porovnaní hodnotení zo strany rodiča a sebaopisovacích dotazníkov. V jednej z nami sledovaných štúdií sa pri hodnotení dysregulácie emócií zo strany rodiča objavovali štatisticky významné korelácie medzi ED a ADHD, tie sa však pri hodnotení prostredníctvom sebaopisovacích dotazníkov nepreukázali (Fogleman et al., 2019).

Kľúčové zistenia vyplývajúce zo štúdií zaradených do prehľadu

Vo dvoch z nami sledovaných výskumov bol preukázaný silný a štatisticky významný vzťah medzi ADHD a mierou negativity/labily detí, hodnotenou z pohľadu rodiča (Fogleman et al., 2019; McQuade, Breaux, 2017). Fogleman et al. (2019) ako aj McQuadeová a Breauxová (2017) dospeli tiež k podobným zisteniam ohľadne vzťahu medzi schopnosťou regulácie emócií a ADHD. Preukázali, že medzi nimi existuje stredne silný, negatívny vzťah, ktorý je štatisticky významný. Zdá sa preto, že dimenzia negativity/labily by mohla vo vzťahu k ADHD zohrávať výraznejšiu úlohu než dimenzia regulácia emócií. Toto zistenie môže čiastočne vysvetľovať aj schopnosť detí s ADHD lepšie akceptovať vlastné negatívne emócie v porovnaní s kontrolnou skupinou (Ozbaran, Kalyoncu, Kose, 2018). Ak deti s ADHD častejšie zažívajú negatívne emócie a zmeny nálad, sú na tieto emócie a nálady pripravené a nemajú takú výraznú potrebu ich meniť alebo popierať. Zároveň to môže ale poukazovať aj na určitú rezignáciu voči snahe regulovať vlastné emócie. V takom prípade poskytuje istú nádej zistenie, že schopnosť regulácie emócií u detí s ADHD je možné zlepšiť s pomocou na to určených intervencií (Rosen et al., 2018).

Pri porovnávaní schopnosti regulácie emócií u detí s ADHD s kontrolnou skupinou bola pozorovaná vyššia miera problémov s reguláciou emócií u detí s ADHD (Lugo-Candelas et al., 2017; Ozbaran, Kalyoncu, Kose, 2018; Walcott, Landau, 2004) a tiež vyššia miera problémov s reguláciou negatívnych emócií (Fogleman et al., 2018). U detí s ADHD bola pozorovaná tiež vyššia miera negativity/labily (Lugo-Candelas et al., 2017), ako aj nižšia miera emočnej jasnosti, využívania efektívnych stratégií emočnej regulácie, kontroly impulzov (Ozbaran, Kalyoncu, Kose, 2018).

V dimenzii uvedomovania si vlastných emócií neboli preukázané štatisticky významné rozdiely medzi deťmi s ADHD a kontrolnou skupinou (Ozbaran, Kalyoncu, Kose, 2018).

Samotná diagnóza ADHD ešte nemusí byť predzvestou problémov s reguláciou emócií. Zdá sa, že miera, do akej sa deti s týmito problémami budú stretávať, závisí aj od závažnosti symptómov ADHD. Ozbaran, Kalyoncu a Kose (2018) preukázali, že existuje silná a štatisticky významná korelácia medzi závažnosťou symptómov ADHD a celkovým skóre problémov s reguláciou emócií. V tomto prípade môže deťom s ADHD pomôcť dodržiavanie liečby s pomocou psychofarmák, keďže tie môžu ovplyvniť mieru ED u detí s ADHD (Seymour et al., 2012).

LIMITY A ODPORÚČANIA

Medzi najvýraznejšie limity prehľadovej štúdie patrili príliš malé výskumné vzorky a tiež rôznorodosť kritérií pre zaradenie participantov do výskumu (najmä čo sa týka komorbidít iných porúch), ktoré sme identifikovali vo viacerých sledovaných výskumoch. Ďalším vnímaným problémom je existencia rôznych kritérií pre diagnostikovanie ADHD v rámci jednotlivých výskumov, čo môže skresľovať získané údaje. Ďalším limitom je skutočnosť, že prevažná väčšina výskumov, ktoré spĺňali podmienky pre zaradenie do prehľadu pochádzala iba z USA, čo môže vplývať na možnosť generalizácie výskumných zistení. Viaceré z výskumov zaradených do prehľadu využívali ako zdroj údajov o regulácii emócií hodnotenia iných osôb, v tomto prípade rodičov, ktoré mohli byť v prípade pridružených problémov v správaní skreslené. Ako ďalší nedostatok vnímame aj skutočnosť, že viaceré z predkladaných štúdií neinformovali o tom, či respondenti v ich výskumoch užívali psychofarmaceutickú liečbu pre zvládanie symptómov ADHD, čo mohlo vo veľkej miere ovplyvniť dosiahnuté výsledky.

Realizovanie výskumov na väčších reprezentatívnych výberoch z cieľových populácií, jasne definované kritériá pre zaradenie resp. vyradenie z výskumného výberu, kontrola pre možný vplyv psychofarmaceutickej liečby na schopnosť regulácie emócií, získavanie údajov o regulácii emócií z viacerých zdrojov (napr. kombinácia pozorovania, hodnotiacich a sebaopisovacích škál) by mohli viesť k eliminovaniu nami uvedených limitov.

ZÁVER

Cieľom prehľadovej štúdie bolo zmapovať súčasné poznatky o vzťahu medzi ADHD a reguláciou emócií. Z analyzovaných štúdií vyplýva, že u detí s ADHD je prítomná vyššia miera problémov s reguláciou emócií (Lugo-Candelas et al., 2017; Ozbaran, Kalyoncu, Kose, 2018; Walcott, Landau, 2004) a tiež vyššia miera problémov s reguláciou negatívnych emócií (Fogleman et al., 2018). U detí s ADHD bola pozorovaná tiež vyššia miera negativity/labilitity (Lugo-Candelas et al., 2017), ako aj nižšia miera emočnej jasnosti, využívania efektívnych stratégií emočnej regulácie, kontroly impulzov (Ozbaran, Kalyoncu, Kose, 2018). Zároveň existuje silná a štatisticky významná korelácia medzi závažnosťou symptómov ADHD a celkovým skóre problémov s reguláciou emócií (Ozbaran, Kalyoncu, Kose, 2018). Na tieto problémy je však možné pôsobiť intervenčne a pomôcť tak zlepšiť reguláciu emócií u detí s ADHD (Rosen et al., 2018).

LITERATÚRA

Barkley, R. A. (2015). History of ADHD. In R. A. Barkley (Ed.), *Attention-deficit hyperactivity disorder: A handbook for diagnosis and treatment* (3rd ed.). p. 3-51. New York: Guilford Press.

Bunford, N., Evans, S. W., & Wymbs, F. (2015). ADHD and Emotion Dysregulation Among Children and Adolescents. *Clinical child and family psychology review*, 18(3), 185-217. <https://doi.org/10.1007/s10567-015-0187-5>

- Cicchetti, D., Ganiban, J., & Barnett, D. (1991). Contributions from the study of high-risk populations to understanding the development of emotion regulation. In J. Garber & K. A. Dodge (Eds.), *Cambridge studies in social and emotional development. The development of emotion regulation and dysregulation*, 15-48. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511663963.003>
- Cole, P. M., Michel, M. K., & Teti, L. O. (1994). The development of emotion regulation and dysregulation: A clinical perspective. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 73-100. <https://doi.org/10.2307/1166139>
- Danielson, M. L., Bitsko, R. H., Ghandour, R. M., Holbrook, J. R., Kogan, M. D., & Blumberg, S. J. (2018). Prevalence of Parent-Reported ADHD Diagnosis and Associated Treatment Among U.S. Children and Adolescents. *Journal of clinical child and adolescent psychology: the official journal for the Society of Clinical Child and Adolescent Psychology, American Psychological Association, Division 53*, 47(2), 199-212. <https://doi.org/10.1080/15374416.2017.1417860>
- Dodge, K. A. (1991). Emotion and social information processing. In J. Garber & K. A. Dodge (Eds.), *Cambridge studies in social and emotional development. The development of emotion regulation and dysregulation* (p. 159-181). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511663963.009>
- Faraone, S. V., Rostain, A. L., Blader, J., Busch, B., Childress, A. C., Connor, D. F., & Newcorn, J. H. (2019). Practitioner Review: Emotional dysregulation in attention-deficit/hyperactivity disorder - implications for clinical recognition and intervention. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, 60(2), 133-150. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12899>
- Fogleman, N. D., Leaberry, K. D., Rosen, P. J., Walerius, D. M., & Slaughter, K.. (2018). How do children with and without ADHD talk about frustration?: Use of a novel emotion narrative recall task. *ADHD Attention Deficit and Hyperactivity Disorders*, 10(4), 297-307. <https://doi.org/10.1007/s12402-018-0255-z>
- Fogleman, N. D., Slaughter, K. E., Rosen, P. J., Leaberry, K. D., & Walerius, D. M.. (2019). Emotion regulation accounts for the relation between ADHD and peer victimization. *Journal of Child and Family Studies*, 28(9), 2429-2442. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1297-8>
- Graziano, P. A., & Garcia, A. (2016). Attention-deficit hyperactivity disorder and children's emotion dysregulation: A meta-analysis. *Clinical psychology review*, 46, 106-123. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2016.04.011>
- Halligan, S. L., Cooper, P. J., Fearon, P., Wheeler, S. L., Crosby, M., & Murray, L. (2013). The longitudinal development of emotion regulation capacities in children at risk for externalizing disorders. *Development and psychopathology*, 25(2), 391-406. <https://doi.org/10.1017/S0954579412001137>
- Lugo-Candelas, C., Flegenheimer, C., Mcdermott, J. M., & Harvey, E.. (2017). Emotional Understanding, Reactivity, and Regulation in Young Children with ADHD Symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 45(7), 1297-1310. <https://doi.org/10.1007/s10802-016-0244-7>
- Mcquade, J. D., & Breaux, R. P.. (2017). Are Elevations in ADHD Symptoms Associated with Physiological Reactivity and Emotion Dysregulation in Children?. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 45(6), 1091-1103. <https://doi.org/10.1007/s10802-016-0227-8>
- Nair, J., Ehimare, U., Beitman, B. D., Nair, S. S., Lavin, A. (2006). Clinical review: evidence-based diagnosis and treatment of ADHD in children. *Missouri medicine*, 103(6), 617-621.

- Özbaran, B., Kalyoncu, T., & Köse, S. (2018). Theory of mind and emotion regulation difficulties in children with ADHD. *Psychiatry research*, 270, 117-122. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.09.034>
- Rosen, P. J., Leaberry, K. D., Slaughter, K., Fogleman, N. D., Walerius, D. M., Loren, R. E. A., & Epstein, J. N. (2019). Managing Frustration for Children (MFC) Group Intervention for ADHD: An Open Trial of a Novel Group Intervention for Deficient Emotion Regulation. *Cognitive and Behavioral Practice*, 26(3), 522-534. <https://doi.org/10.1016/j.cbpra.2018.04.002>
- Shaw, P., Stringaris, A., Nigg, J., & Leibenluft, E. (2014). Emotion dysregulation in attention deficit hyperactivity disorder. *The American journal of psychiatry*, 171(3), 276-293. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2013.13070966>
- Seymour, K. E., Chronis-Tuscano, A., Halldorsdottir, T., Stupica, B., Owens, K., & Sacks, T. (2012). Emotion Regulation Mediates the Relationship between ADHD and Depressive Symptoms in Youth. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40(4), 595-606. <https://doi.org/10.1007/s10802-011-9593-4>
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 25-52. <https://doi.org/10.2307/1166137>
- Thorell, L., Rydell, A., & Bohlin, G. (2012) Parent-child attachment and executive functioning in relation to ADHD symptoms in middle childhood, *Attachment Human Development*, 14(5), 517-532, DOI: 10.1080/14616734.2012.706396
- van Stralen J. (2016). Emotional dysregulation in children with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Attention deficit and hyperactivity disorders*, 8(4), 175-187. <https://doi.org/10.1007/s12402-016-0199-0>
- Walcott, C. M., & Landau, S. (2004). The relation between disinhibition and emotion regulation in boys with attention deficit hyperactivity disorder. *Journal of clinical child and adolescent psychology*, 33(4), 772-782. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3304_12

EMOTION REGULATION IN CHILDREN WITH ADHD

Abstract: Difficulties regarding emotion regulation in children diagnosed with ADHD are currently receiving considerable attention from the professional community. The aim of this literature review was to map the occurrence of emotion regulation difficulties in children with ADHD and provide an overview of the main areas of emotion regulation difficulties faced by children with ADHD. In order to do so, we conducted a database search for relevant studies. Eight studies met the inclusion criteria for this literature review. The results of these studies show that children with ADHD face considerable emotion regulation difficulties. We discuss recommendations for future research on this topic.

Keywords: ADHD; emotion regulation; emotion dysregulation

Grantová podpora:

Článok vznikol vďaka podpore z projektov: VEGA:1/0639/19 Kognitívne, osobnostné a sociálne charakteristiky detí s vybraným neurovývinovým ochorením; a UGA:IX/5/21 Rané maladaptívne schémy, regulácia negatívnych emócií a kvalita vzťahovej väzby u detí v mladšom školskom veku.